

Petit recull onomàstic de Mollet

per Enric Garcia-Pey

 Després de participar i aconseguir la beca d'estudis «Vicenç Plantada», vàrem continuar l'estudi iniciat sobre Mollet, ara però de forma continuada i exhaustiva per fer l'arreplec de la toponomàstica molletana.

El projecte està en un procés molt avançat i, per tant, ens veiem en cor de divulgar i donar a conèixer algunes de les veus tradicionals del poble, les quals formaran part del treball general d'onomàstica.

A hores d'ara, tanmateix, ja no cal parlar tan sols de projecte, car podem citar i donar referències i parlar de noms i veus pretèrites o actuals, algunes de les quals son homònimes, malgrat la distància en el temps o l'espai geogràfic.

En el present article s'intentarà fer una anàlisi, en molts casos de forma comparativa, entre les nombroses formes, interpretacions i dialectalismes que es donen en la relació home-entorn, la qual va portar a crear les veus i el seu posterior estudi a través de l'onomàstica.

Pensant en la publicació, vàrem trobar més adient presentar aquests treballs separant els motius i noms de casa dels noms de lloc, perquè hom creia més senzilla la interpretació, encara que la forma ideal de relacionar-los seria en un estricte ordre alfabètic. Primer es feu pensant en aquella forma com una manera ideal de donar-los a conèixer a la gent del poble al qual va destinat, encara que avui la utilització d'un o altre sistema ens ha portat a decantar-nos, pel que fa al treball sobre Mollet, cap a un rigorós i estructurat ordre cronològic i alfabètic.

En aquest article tractem els motius, renoms i sobrenoms, mentre que deixarem per a un proper número l'estudi dels noms de lloc.

Començarem parlant dels sobrenoms que venen donats per una afèresi, aquell estalvi en la denominació d'una persona prescindint d'algunes síl·labes del prenom, i seguirem amb diverses formes per remarcar alguns trets diferenciadors de les veus.

Cal remarcar que utilitzarem sovint, de forma indistinta, malnoms o motius, sobrenoms o renoms.

Encara a bona part de la comarca els anomenem de forma generalitzada motius, sobretot en els dos primers casos, i els altres dos es faran servir per aquelles denominacions sorgides per qüestions de procedència, nissaga, actituds o derivades de l'ofici.

MALNOMS, MOTIUS, RENOMS I SOBRENOMS

Antigament la gent dels pobles i viles es coneixien més per aquella forma que en el Vallès anomenem motius, que pel nom o cognom de les persones; sovint, pel motiu d'un carboner, pastor, pagès o menestral, qualsevol veí us n'hagués pogut donar referència, en canvi pel cognom moltes vegades passava tot al contrari.

Tanmateix, el grup de l'enunciat el podem interpretar com a malnoms, motius i renoms; els sobrenoms serien els que agruparien els altres.

Les primeres referències dels sobrenoms ja es troben en les dades documentals del segle X, sovint afegits al prenom, com a mot diferenciador de la persona, els quals a la llarga quedarien identificats com a cognom de persona, nom de nissaga o família. Més endavant, durant els segles XV i XVI, novament la necessitat de diferenciar les persones del creixent grup social, i per la repetició dels cognoms a les cases, un renom afegit al prenom i cognom va portar a la tercera denominació.

La diferenciació del renom amb el prenom i el cognom és la seva falta, diguem-ne, d'oficialitat. En el moment de la seva creació, es fan estrictament necessaris per una qüestió de descripció, car els dos elements vigents s'han convertit en insuficients.

Els renoms neutres donarien al capdavant els cognoms més estesos avui dia per la geografia de parla catalana: Ferrer, Forner, Fuster; a Mollet: Flequer, Vila, Pujol.

Al Vallès la forma malnom no acostumem a utilitzar-la mai, –això és el que m'atreveixo a dir després de treballar en la recerca de material toponomàstic de la majoria de viles vallesanes. La forma usada és motiu, gairebé sempre, per parlar del malnom o renom.

Sovint s'identifica el malnom com aquella forma que es reserva per a parlar de renoms malsonants o ofensius. A vegades aquestes veus creades per qüestions físiques, de caràcter fins i tot escatològiques, esdeven normals amb el pas dels anys i moltes d'elles acceptades amb naturalitat i fins i tot convertides en nom de casa.

NOMS DE CASA

Moltes de les cases antigues de Mollet han desaparegut, encara que ens en queden notables testimonis. Algunes han conservat els noms de les antigues nissagues i d'altres variaren el nom d'acord amb l'establiment al mas d'un nou propietari.

COGNOMS

Vèiem anteriorment la formació progressiva dels dos cognoms tradicionals a través dels renoms. Tanmateix, a causa de la tradicional forma de successió al nostre país, la manera d'anomenar o de situar els cognoms a la persona ha suposat variacions respecte de si es tractava de l'hereu o la pubilla, o simplement un cabaler.

Sovint trobem una forma de la qual no hem parlat encara que és la de l'àlies, usada per remarcar, normalment, el cognom del cabaler que es casava amb la pubilla del mas; així aquest, a partir d'aleshores, portava el cognom de la casa i a continuació (a) i el seu cognom.

També la forma amb la conjunció "i" entre els cognoms s'adoptà a partir del segle XVII per preservar els dos cognoms quan es tracta d'un enllaç entre hereu i pubilla. A vegades passa a generar, amb el temps, un cognom nou.

Cal dir que s'està fent un treball d'aproximació dels cognoms antics del terme de Mollet, encara que no figuren ara en aquest petit recull.

1.- Afèresi

Biel, Can

Encara que trobem documentada aquesta casa al carrer del Sol, avui no hi ha ningú en el veïnat que ens en doni referències. Tanmateix podríem pensar, d'acord amb dades recollides d'altres poblacions, que fa referència a una afèresi del nom de fonts Gabriel.

Fonso, El

El fill de Ca l'Andreu de la parròquia de Gallecs, que es deia Alfons de nom de fonts. Forma que també adopten temporalment per anomenar la casa, Cal Fonso.

Tòfol, Can

Antiga pagesia del carrer del Sol núm.37-39. Ja enderrocada, en el seu lloc s'hi ha construït un edifici d'habitatges.

Antigament, l'home d'aquesta casa es deia Cristòfol de nom, que es convertí en aquesta afèresi en el parlar popular i li quedà com a sobrenom i nom de

casa. En fer-se el noi petit una casa més amunt del carrer, per distingir-les, a la nova casa l'anomenaren també Can Tòfol Gran, encara que no arrelà massa.

Quan s'han fet els cap grossos per a les festes del poble els hi han posat els noms d'en Tòfol i la Dinga.

1.-1 *L'afèresi del nom de fonts i el nom de casa*

Cisco de Ca la Pepeta, En

En Francesc Ciso era un comprador de pells de la Teneria i l'home de la casa anomenada Ca la Pepeta.

Sidro Cabasseta, El

L'Isidre Pujol era de Can Cabasseta; amb l'herència que li tocà va fer-se la casa ran la cara de llevant de la riera de Merdans, a migdia del que després es coneixerà pel camí de Cal Músic, ja que també anomenaren la casa Cal Músic, perquè la seva dona venia de la casa d'aquest nom. Ara queda situada entre la riera de Merdans i el nou vial que porta de la rotonda del passeig Pompeu Fabra a la carretera de Barcelona a Ribes. Després de vendre's aquesta casa se'n feren una de nova al carrer de Gaietà Ventalló núm.62, cantonada al carrer de Madrid.

Ton Hermós, El

L'Antoni Mayol, que va construir-se i vivia a la casa del carrer de Sant Llorenç, coneguda per Ca l'Hermós.

Ton Pelat, el

Home que es deia Antoni de nom de fonts, era de Cal Pelat de la Carretera i va anar a viure al carrer de Cal Pacià, carrer de Portugal, casa que es coneixerà per Cal Pelat.

1.-2 *Per una activitat*

Sidro dels Bous, El

Pagès que treballava la terra amb els bous, home molt enginyós; es carregava ell tot sol els bous amb arbres, etc. Es coneix la casa on s'estava i ara hi ha els seus descendents, a l'avinguda de Jaume I núm. 148, per Cal Sidro de les Mules.

2. - *Sobrenoms o malnoms procedents d'animals*

Canari, El

En Ramon Pedró, que s'estava a la casa del carrer de Palaudàries. També al carrer de la Plana núm. 17, gent de cognom Mas.

3. - Trets característics per l'aspecte

Brillantina, En

Pretencios i molt ben clenxinat. Es va casar amb la miss Mollet. Al «Coro» hi havia cafè i un que hi feia joc de mans li digué dirigint-se a ell: «Tu brillantina, perquè no m'ajudes!» al veure'l tan ben pentinat i embrillantinat. D'ençà d'aleshores se'l motejà d'aquesta forma.

Mariano de les pretensions, En

Li agradava d'anar darrera les noies, i quan elles no li feien cas, els deia que les tenia a grapats i les que volia. Per això elles en fer-ne referència l'anomenaven d'aquesta forma perquè es deia Mariano de nom.

Peret Maco, El

Aquest home li agradava d'estar-se assegut al portal de casa i parlar amb la gent que passava, als quals els deia ¡Hola Maco!, o bé. On vas Maco, que vas al poble? De nom Pere, s'estava a la carretera, casa la qual es coneixia per Cal Peret Maco.

3.1 El defecte físic

Dentarres, El

Pagès de Mollet que tenia una vinya a Gallecs, la gent d'aquesta parròquia el coneixia amb aquest motiu per la notable dentadura que lluia.

S'estava al carrer de Palaudàries, en una casa propera a la cantonada amb el carrer de Vicenç Fonolleda, on ara hi ha un edifici d'habitatges. La dona i la casa també les identificaven per Dentarres.

Dents, La

Dona que d'una coça, el matxo li va fer malbé la boca. L'home sempre li insistia i encara més quan es trobaven davant d'algú: «T'has de fer posar la boca» o bé, «Les dents».

La casa del carrer del Sol núm. 45-47, fent cantonada amb el carrer de Gaietà Ventalló, on s'estava, era coneguda per Ca la Dents.

Geperudeta, La

Dona baixeta i amb aquest defecte físic. La casa on va estar-se al carrer de Can Pacià núm. 1, abans coneguda per Cal Sal i Oli, també s'anomenà Ca la Geperudeta i avui en diuen Can Sabaters congom de la família.

4. - *Diminutius dels noms de fonts*

Agneta, L'

L'avia de Cal Beumala del carrer del Migdia núm. 26, casa anomenada indistintament Can Beumala i Ca l'Agneta, ara tancada i abandonada.

Diminutiu del nom de fonts Anna, de la minyona de Can Beira.

També una dona que es deia Anna de nom, forma afectuosa que després passa a la filla, de nom Maria, i més endavant com a sobrenom al net i nom de casa, amb la forma el Noi Agneta.

4.-1 *Diminutiu i l'ofici*

Joanet Fuster, El

En Joan Monserdà era l'enterramorts i tenia un banc llarg de fusta on feia les caixes. Era poca gent la que hi havia en aquella època a Mollet, així quan veien que feia una caixa, es preguntaven qui havia mort. La casa del carrer de Barcelona núm.6, era coneguda per can Joanet Fuster.

Joanet del Vi, En

Era un gran transportista a la seva època, aquest home que es deia Joan de nom i era carreter d'ofici, tenia cavalls i carros. Tenia la casa al davant, al carrer de Berenguer III núm. 68, i els estables pel costat del darrera al carrer de Lluís Duran.

Peret Fogonista, El

Diminutiu del nom de fonts d'en Pere Villalonga, que havia treballat a Can Mular i la Pelleria. Era el que es cuidava de fer anar les calderes. Era més anomenat com el Peret de Ca la Planxadora. S'estava a la casa núm.18 del carrer de Gaietà Ventalló, que la gent coneixia indistintament per Ca la Planxadora.

Peret Torrefites, El

Del diminutiu del nom de fonts, Pere. Aquest home anava a fer jornals a pagès i era una mica especial, i solia empaitar a la canalla. Vivia en una casa del carrer de Tarragona núm.20 que en deien Cal Peret Torrefites.

5.- *Nom de casa per la seva presència, estructura o situació*

Casa Nova, La

Situada a la cara nord del camí de Gallecs, fou l'última casa que es construï a la parròquia de Gallecs, per això se li donà aquest adjectiu. Més tard se'n construïren força més, però ja no són de les mateixes característiques.

Quan ara la veiem, potser caldria anomenar-la "la Casa Vella" també coneguda tanmateix per Can Pou, cognom de la família que va fer-la a començament dels anys quaranta.

També l'última casa del terme de Mollet, tocant la paret de la qual passa la línia termenal amb Parets. Casa construïda pel propietaris de Can Vila, dintre d'aquest mas, destinada als masovers, a la qual s'hi va pel propi camí de la casa.

Torre de les Bruixes, La

Gran edifici amb jardí, que imposava per la seva presència. Situat a la carretera, a l'avinguda de Jaume I núm.119. Casa enderrocada, on s'hi va construir un edifici d'habitatges.

Torre del Sot, La

La construeix l'any 1920 en Rafel Gómez Grau, poc a poc, amb un paleta i ell mateix. L'home era plater d'ofici –per això també es coneix com la Torre del Plater– i els caps de setmana pujava de Barcelona a Mollet fins que va tenir-la acabada. Va ser construïda en terres rebaixades per l'extracció de la bòbila del Dingo.

Després d'urbanitzar-se aquest veïnat encara ha quedat més ensorrada, situada al carrer de l'Abat Escarré núm.46, cantonada amb el carrer de Felix Ferran. Una cúpula d'astronomia corona l'edifici.

6. Distingeixen per l'ètnia o lloc d'origen

Garriganga, La

Dona vinguda de la Garriga.

Llerona, Can

Els avis d'aquesta casa varen venir a Mollet procedents de Llerona. L'avi, en Joan Roca Espina, va fer-se-la a la carretera, avui avinguda de Jaume I núm.164. La Casa surt per darrera al carrer de Portugal.

Vigatà, El

Aquest home que havia vingut de Vic, feia costals a bosc i s'estava en una casa de l'avinguda de Jaume I, coneguda per Cal Vigatà.

7. Per exclamacions o frases fetes

Bon Déu, Cal

L'avi de la casa tenia el costum quan venien males tongades, ja fos mal temps, llamps, pedregades i se'ls malmestia tot, d'exclamar: «Ja ho veieu, tan bon Déu!»

Segons una segona explicació comença aquesta veu en forma de motiu, perquè l'home, després d'abandonar el seminari, quan parlava amb la gent, sem-

pre tenia una expressió de referència a Déu, a flor de llavi: Si Déu vol, Déu vos guard. Això i els seus estudis anteriors van fer que se l'anomenés el Bon Déu, que més tard donà nom a la casa.

Casa situada darrera l'era de Can Rei, amb façana a l'actual carrer del Dr. Robert núm. 11, on ara hi ha un edifici d'habitatges. També la casa del carrer de Sant Antoni 2-4, cantonada amb la carretera, que després es coneixerà per Ca la Canonge.

També la casa del carrer de l'Alguer núm. 1.

Mai fumem, En

La casa del carrer del Batlle Tura, nùms. 61-63, anomenada Can Mai Fumem. En Vicenç Soldevila convidava a fumar tothom i sempre deia: Mai fumem.

Encara que una segona versió ens diu que quan treballaven la terra, tot sovint els deia: Nois mai fumem!

Mai veniu, Cal

Dona que sempre tenia el costum de dir "Ja vinc!". Quan la filla la cridava per alguna cosa o li indicava que la demanava algú, ella contestava això i havien de dir-li: Mai veniu!

Segons una segona versió, la dona, que tenia botiga de verdures, sempre els deia a les dones, referint-se que no hi anaven a comprar: "Mai veniu!"

Aquesta casa estava situada a l'actual núm. 17 del carrer de Gaietà Ventalló.

7.-1 Escatològics

Caga carrils, El

Aquest home sempre deia: "Jo no en necessito de comuna, jo cago allà on vull!" En un ocasió, es va cagar al carrilet de Caldes.

Petener, El

Llavi de l'actual família Alemany i la seva germana varen convidar una tia a passar uns dies a Mollet. Les dues dones s'estaven a fora la rambla quan passaven unes noies que plegaven de treballar de Can Fàbregas. Aleshores a la tia se li escapà un pet força sonor; les joves es molestaren perquè pensaren que anava per a elles, des d'aleshores anomenaren la casa Cal Petener. Era una casa-torre que va ser enderrocada, situada al carrer de Berenguer III, la qual pel costat del darrera donava al carrer de Lluís Duran núm. 21, on va construir-se un edifici d'habitatges que també es coneix per Cal Petener.

Una versió diferent, que feia córrer el veïnat, venia perquè l'home anomenava amb el nom del cavall que tenien una nova jove pretensiosa que havia en-

trat a la casa. En una ocasió que l'home va fer un pet en la seva presència, la noia com a venjança l'anomenà a partir d'aleshores el Petener.

8.- *Hipocorístic*

Tanus, El

Derivació del nom castellà Cayetano-Tano-Tanus. L'últim conegut com el Tanus es deia Esteve de nom i vivia al carrer de Gaietà Ventalló, al núm.40-42.

Vadonet, En

En Salvador Puig, que anomenaven amb aquest diminutiu afectuós del seu nom de fonts; home baixet, pagès d'ofici. Primer s'estava en una casa de l'actual avinguda de Jaume I, davant de Can Gomà, casa que ja es coneixia per Can Vadonet; després passaria a la nova edificació que va construir-se de bell nou a la cara nord de la carretera de Santa Perpètua, l'any 1890, feta en un terreny censat a Can Ventalló, cens comprat prèviament al Trencat.

Casa situada als l'actuals nùms. 46-48-50 de l'avinguda Rafael Casanova.

9.- *Ofici o feina*

Baster, Cal

En Martí Sella, era baster d'ofici i tenia l'establiment als Quatre Cantons, al carrer de Berenguer III núm.2, cantonada amb l'avinguda de Burgos.

Boter, El

Ofici de l'home que feia bótes a la casa situada a la cantonada de l'avinguda de Jaume I, núm.7, anomenada Cal Boter, ara ocupada per una entitat bancària.

Cadiraire, El

Els de la família de cognom Ibàñez que tenien el taller al núm.33 del carrer de Gaietà Ventalló on hi feien cadires i embogaven. Vivien a la casa del davant, al núm.38, on després va estar-s'hi la coneguda com la Maynoua.

Espardenyer, Ca l'

Casa del carrer de Rafael Casanova núm.40, amb un ampli pati al davant, en el qual hi tenien parada una taula inclinada per treballar l'espart i fer les espardenyas.

Fideuer, El

Aquest home feia els fideus davant el núm 14 del carrer de Barcelona, casa anomenada Cal Fideuer.

Amb un ase i amb una mena de sinia, fora carrer, fabricava els fideus que després venien a la botiga. Casa després coneguda per Cal Forner Nou, i Cal Fideuer passà al núm. 10 on el coneixem avui; bonica botiga modernista.

Pinyonaire, Cal

La família Tura havien estat masovers a Can Lledó, dedicant-se al negoci dels pinyons durant cent-cinquanta anys. Tanmateix l'any 1909 posen vaques i, a partir de l'ensulsiada d'una part de l'antiga masia, es fan una casa al davant l'any 1921, casa que avui coneixem per Cal Pinyonaire, ara a la part interior de l'illa de cases, al carrer dels Comtes d'Urgell núm. 21-23

Amb un carro anaven a buscar les pinyes a una finca de la Roca i les estenien a l'era de Can Lledó perquè s'assequessin; tanmateix tenien uns estris, dos dels quals encara es conserven a la casa, amb els quals s'accelerava el procés. Després els triaven, els torraven i anaven a vendre'ls amb mesures de cinc i deu cèntims. En Feliu Tura Valldoriola fou l'últim d'aquesta casa que va vendre'n.

També la casa d'un home que vivia al carrer de Portugal núm. 45, portava un cabàs amb pinyons torrats i els venia amb un potet que li servia de mesura. Es posava a la porta del camp de futbol, del cinema, a la plaça i cridava l'atenció de la gent: "Pinyons torrats!" Llavors la gent els obria amb un clau aixafat.

Rajoler, Cal

Antiga rajoleria d'en Pere Manils, ran la cara de ponent de la carretera de Barcelona a Ribes i la carretera de Parets.

Eliminada aquesta activitat, on hi havia la nau de treball va fer-s'hi el restaurant actual amb el nom de Cal Rajoler, que es veu escrit a la façana.

10.- *Respecte a la situació o l'antiguitat*

Forner del Mig, el

Forner que el 1910, procedent d'un altre carrer on tenien pastisseria i forn, va establir-se al carrer de Barcelona, on hi posaren el forn, i l'anomenaren el Forner Nou.

Tenda Nova, La

Cansaladeria de l'avinguda de Jaume I, botiga on també s'hi venien queviures, situada al costat del Monserdà; per darrera sortia a l'actual carrer de Vicenç Plantada núm. 24. Era una botiga d'arrencada que es va reformar i va tornar a obrir-se de nou. Ara és tot botiga de Can Monserdà.

11.- Relacionats amb el transport

Aixafa carros, L'

Eren carreters que feien tragines d'ordinari, i carregaven tant que acabaven amb el carro i l'animal. La casa situada a l'avinguda de Jaume I va desaparèixer i s'hi construí un edifici nou, instal·lant-se una farmàcia a la planta baixa.

Arri Nano, L'

Carreter que anava amb un carret tirat per un ase, al qual sempre deia: "Arri Nano!". S'estava a la casa del passatge de Sant Martí núm.4, que va ser enderrocada a començament de la dècada de 1990, i que anomenaven Ca l'Arri Nano.

BIBLIOGRAFIA

Coromines, Joan: *Diccionari Etimològic i Complementari de la Llengua Catalana*, ed. Curial edicions Catalanes 1980/1991 Barcelona.

Coromines, Joan: *Onomasticon Cataloniae*, Curial edicions catalanes.

Garcia - Pey, Enric: *Noms antics i moderns, Recull Onomàstic de Lliçà d'Avall*, edita Ajuntament de Lliçà de Vall, any 1999.